

POSTANOWIENIE

Dnia 9 kwietnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kiriło (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Piotr Prusinowski (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku Związku Zawodowego Pracowników R. sp. z o.o. w G.

przy uczestnictwie R.1 Sp. z o.o. z siedzibą w W.

o ustalenie liczby członków zakładowej organizacji związkowej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 9 kwietnia 2025 r.,

skargi kasacyjnej uczestnika R.1 Sp. z o.o. z siedzibą w W. od postanowienia Sądu

Okręgowego w Gdańsku

z dnia 17 sierpnia 2023 r., sygn. akt VII Pa 174/22,

odrzuca skargę kasacyjną.

Zbigniew Korzeniowski Halina Kiriło Piotr Prusinowski

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Gdańsku, postanowieniem z dnia 17 sierpnia 2023 r., w sprawie z wniosku Związku Zawodowego Pracowników R. Spółka z o.o. w Polsce – F. w G. (związek zawodowy, wnioskodawca), z udziałem R.1 Spółka z o.o. w W. (pracodawca), oddalił apelację pracodawcy wniesioną od postanowienia Sądu Rejonowego w Gdyni z dnia 27 października 2022 r., w którym ustalono, że na dzień 31 grudnia 2021 r. związek zawodowy zrzeszał łącznie 51 członków, będących pracownikami R.1 Spółka z o.o. w W..

Postępowanie zostało zainicjowane pismem z dnia 10 stycznia 2022 r. Związek zawodowy wniósł o ustalenie liczby członków zakładowej organizacji związkowej, wskazując że pracodawca w dniu 4 stycznia 2022 r., w trybie art. 25¹ ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 854, ze zm.) złożył pisemne zastrzeżenie odnośnie do przedstawionej mu na piśmie liczebności wnioskodawcy.

Sąd pierwszej instancji dokonał porównania przedłożonych przez organizację związkową deklaracji członkowskich oraz listy osób zatrudnionych u uczestniczki postępowania na dzień 31 grudnia 2021 r. Pozwoliło to na ustalenie, że w badanym dniu wnioskodawca zrzeszał łącznie 51 członków. Sąd podkreślił, że ustawa o związkach zawodowych nie uniemożliwia osobom niezatrudnionym uczestniczenia w organizacjach związkowych - ustawa wprost przewiduje, że ustanie zatrudnienia nie przekłada się na ustanie przynależności związkowej. Przeciwnego rozwiązania nie przewiduje także statut wnioskodawcy. Zgodnie zaś z art. 13 ustawy o związkach zawodowych, to statut związku zawodowego określa zasady nabywania i utraty członkostwa oraz organy związku, tryb ich wyboru i odwołania, zakres ich kompetencji oraz okres kadencji. Statut wnioskodawcy przewiduje natomiast utratę uprawnień wynikających z członkostwa w organie związku wyłącznie w przypadku: odwołania członka uchwałą zebrania, lub złożenia przez niego rezygnacji. Wskazano w nim także na kadencyjność organów związku (w tym zarządu), przewidując równocześnie (§ 22 ust. 4), iż w przypadku niemożności zebrania co najmniej 1/4 członków na zebraniu, po uprzednich dwóch powiadomieniach o zebraniu, kadencja zarządu związku i komisji rewizyjnej zostaje przedłużona na kolejny rok. Sąd pierwszej instancji podkreślił, że brak jest uchwały zebrania związku odwołującego M.S. z funkcji członka zarządu, czy też złożonej przez niego rezygnacji. Mając na uwadze powyższe, Sąd nie podzielił stanowiska pracodawcy, że związek zawodowy był nieprawidłowo reprezentowany (z tego powodu, że M.S. nie jest już zatrudniony u pracodawcy).

Sąd Rejonowy nie podzielił także stanowiska pracodawcy, że na liczebność związku zawodowego wpływ ma nieuiszczanie w terminie składek członkowskich. Wskazał, że w § 14 statutu, w wersji obowiązującej do dnia 17 października 2018 r., przewidziano, że „skreślenie z listy członków następuje z przyczyny nieuiszczania

składek członkowskich przez okres 3 następujących po sobie miesięcy.” W § 13 jako przyczyny ustania członkostwa w związku wymieniono natomiast: dobrowolne wystąpienie ze związku skierowane do zarządu w formie pisemnej, skreślenie z listy członków, wykluczenie ze związku na mocy uchwały zarządu i śmierć. Statut nie przewidywał jakiegokolwiek procedury dotyczącej skreślenia z listy członków. Sąd wskazał, że od dnia 17 października 2018 r. statut uległ zmianie. Dotyczyło to między innymi § 14, który po dokonanych modyfikacjach przewidywał, że skreślenie z listy członków może nastąpić z przyczyny nieuiszczania składek członkowskich przez okres 3 następujących po sobie miesięcy.

W ocenie Sądu pierwszej instancji, z treści statutu nie wynika zatem, aby samo nieuiszczenie składek członkowskich przez okres następujących po sobie 3 miesięcy skutkowało ustaniem członkostwa w organizacji związkowej. Przeciwnie, w obu wersjach statutu przewidziano, że skutkiem zaniechania wypełnienia tego obowiązku jest, lub może być skreślenie z listy członków. Co za tym idzie, do uznania, że danej osoby nie należy już zaliczać w poczet członków organizacji związkowej konieczne było uprzednie skreślenie jej z takiej listy, a więc podjęcie przez któryś z organów związku zawodowego stosownej czynności w tym zakresie. Jak wskazał natomiast prezes wnioskodawcy w toku postępowania - taka czynność nie została nigdy przez żaden organ związku w stosunku do jakiegokolwiek członka podjęta. Tym samym, znając argumentację organizacji związkowej, to na pracodawcy spoczywał ciężar ewentualnego wykazania, że do takich sytuacji (faktycznego wykreślenia kogokolwiek z listy członków) w rzeczywistości doszło. Pracodawca nie sprostował temu obowiązkowi.

Sąd Okręgowy podzielił w całości ustalenia i ocenę prawną Sądu pierwszej instancji, a tym samym uznał apelację pracodawcy za niezasadną. W ocenie Sądu drugiej instancji nie było wątpliwości co do uprawnienia do reprezentacji związku zawodowego przez M.S., skoro uprawnienie takie *de facto* wynika z przepisów ustawy o związkach zawodowych i treści załączonego do akt sprawy statutu tegoż związku. Liczbę członków związku dało się natomiast ustalić na podstawie załączonych do akt sprawy deklaracji, listy pracowników pozwanej, a także treści statutu.

Sąd odwoławczy szczegółowo odniósł się do zarzutu nieważności. Nie podzielił go. Wskazał, że M.S. był co prawda zatrudniony u pracodawcy do dnia 30 kwietnia 2019 r., a P.Z. do dnia 31 marca 2022 r., jednak zgodnie z art. 2 ust. 4 ustawy o związkach zawodowych osoby bezrobotne w rozumieniu przepisów o zatrudnieniu zachowują prawo przynależności do związków zawodowych, a jeśli nie są członkami związków zawodowych, mają prawo wstępowania do związków zawodowych w przypadkach i na warunkach określonych statutami związków. W ocenie Sądu przywołany przepis został wprowadzony przez ustawodawcę z uwagi także na to, iż zwolnienie z pracy statutowych przedstawicieli związku zawodowego mogłoby powodować czasowy paraliż działalności danego związku. Sąd odwoławczy podniósł, że pracodawca nie kwestionował, że M.S. i P.Z. są osobami bezrobotnymi, zarzucał jedynie, że po rozwiązaniu stosunku pracy nie mogą pozostawać na stanowiskach związkowych. Co do tej ostatniej kwestii, Sąd odwoławczy przeanalizował przepisy statutu. Podniósł, że w § 9 ust. 2 wskazywano, iż członkiem zwyczajnym związku może zostać pracownik zatrudniony w R. Spółka z o.o. W § 10 ust. 2 statutu wskazano natomiast, iż członek zwyczajny może wybierać i odwoływać członków władz oraz być wybieranym do tych władz. Powyższe pozostaje w zgodzie z art. 2 ust. 4 ustawy o związkach zawodowych – M.S. i P.Z. byli wybrani do organów związku, gdy posiadali status pracownika i członka zwyczajnego. Aktualnie nie są zatrudnieni, jednak mogą pozostawać członkami związku i pełnić funkcje związkowe zgodnie z art. 2 ust. 4 ustawy, skoro zostali legalnie wybrani w trakcie trwania zatrudnienia.

Sąd zauważył, że w przypadku P.Z. mogła już upłynąć kadencja członka zarządu, która wynosi 6 lat według § 18 ust. 2 pkt 1 statutu, jednak jak ustalono – zgodnie z § 22 ust. 4 statutu – w przypadku niemożności zebrania co najmniej 1/4 członków kadencja zarządu zostaje przedłużona na kolejny rok (nie jest przy tym podane - wbrew twierdzeniu apelanta - iż jest to przedłużenie jednokrotne). Sąd podniósł, że nie zostały wybrane nowe władze związku, nie ma też dowodu na to, aby wymienieni byli pracownicy zostali odwołani z funkcji członka zarządu lub też sami złożyli rezygnację - czemu zresztą w trakcie trwania postępowania zaprzeczali.

W rezultacie, Sąd odwoławczy konkludował, że ustanie zatrudnienia członków zarządu nie przekładało się na ustanie przynależności do organizacji

związkowej i uprawnienia do jej reprezentacji, a tym samym zarzut nieważności postępowania i braku reprezentacji okazał się nieuprawniony.

Sąd odwoławczy uznał także, że prawidłowo w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji ustalono liczbę członków związku na dzień 31 grudnia 2021 r. Sąd Okręgowy analizował przedłożone do akt sprawy dokumenty i na ich podstawie dokonał analogicznych wyliczeń, jak Sąd Rejonowy, porównując przedłożone deklaracje i listę zatrudnionych na ten dzień pracowników. Wyjaśnienia wymaga, iż statut związku zawodowego przewidywał w § 11 ust. 2, iż członek zwyczajny jest zobowiązany regularnie płacić wszystkie składki członkowskie. Zgodnie zaś z § 12 statutu członkostwo zwyczajne związku nabywa się z chwilą przyjęcia przez zarząd związku pisemnej deklaracji członkowskiej, a zgodnie z § 13 ust. 1-4 statutu członkostwo ustaje na skutek dobrowolnego wystąpienia skierowanego do zarządu w formie pisemnej, skreślenia z listy członków, wykluczenia ze związku na mocy uchwały związku i śmierci. Statut związku zawodowego obowiązujący od 17 października 2018 r. przewidywał, że skreślenie z listy członków związku może nastąpić z przyczyny nieuiszczania składek członkowskich przez okres trzech następujących po sobie miesięcy (§ 14). Komentowane wersje § 14 statutu różnią się tym, że przed dniem 17 października 2018 r. członek niepłacący składek powinien być (obligatoryjnie) skreślony z listy członków, a po dniu 17 października 2018 r. członek ten ewentualnie mógł zostać skreślony z tej listy. W każdym jednak wypadku, wymagało to aktywności władz związku zawodowego w postaci ważnego i skutecznego skreślenia członka z listy. Ze statutu wynika tym samym, iż samo nieuiszczania składek nie powoduje „automatycznie” ustania członkostwa w organizacji związkowej. Konieczna jest jeszcze odpowiednia czynność właściwych statutowo organów związku zawodowego.

Skargę kasacyjną wniósł pracodawca, zaskarżył postanowienie Sądu odwoławczego w całości, zarzucając mu naruszenie:

- art. 379 pkt 2 k.p.c. w związku z art. 67 § 1 k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c. oraz w związku z art. 13 § 2 k.p.c., przez błędne uznanie, że nie zachodzi nieważność postępowania z przyczyn określonych we wskazanym przepisie mimo, że taka nieważność występuje, gdyż osoby wskazane jako członkowie zarządu wnioskodawcy nie były uprawnione do pełnienia tej funkcji, w związku z czym

wnioskodawca nie miał zdolności procesowej ani organu powołanego do jego reprezentowania;

- art. 199 § 1 pkt 3 k.p.c. w związku z art. 67 § 1 k.p.c. oraz w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c., przez uznanie, że nie ma podstaw do odrzucenia wniosku związku zawodowego w sytuacji, gdy wnioskodawca nie miał zdolności procesowej i występował brak w składzie jego organów uniemożliwiający działanie,

- art. 386 § 3 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c., przez nieuchylenie postanowienia Sądu Rejonowego w Gdyni z dnia 27 października 2022 r. i nieodrżucenie wniosku, mimo istnienia podstaw ku temu;

- art. 385 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c., przez nieuzasadnione oddalenie apelacji mimo, że była ona zasadna;

- art. 67 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. oraz w związku z art. 13 § 2 k.p.c., przez dopuszczenie do podejmowania czynności procesowych w imieniu wnioskodawcy przez osoby niebędące członkami organu (zarządu), co miało istotny wpływ na wynik sprawy, gdyż czynności podejmowane przez wskazane osoby są nieważne (bezskuteczne);

- art. 227 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c., przez nieustalenie przez Sąd faktów istotnych dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy,

- art. 227 k.p.c. w związku z art. 233 k.p.c. w związku z art. 391 § 2 k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c., przez przyjęcie za własną oczywiście nieprawidłowej oceny dowodów dokonanej przez Sąd pierwszej instancji, która doprowadziła w szczególności do nieprawidłowego uznania, że statut wnioskodawcy nie przewidywał automatycznego skreślenia z listy członków za nieopłacanie składek przez 3 miesiące;

- art. 227 k.p.c. w związku z art. 235² § 1 pkt 2 i 5 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c., przez błędne uznanie, że oddalenie przez Sąd Rejonowy wniosków dowodowych pracodawcy było prawidłowe i że nie doszło w tym zakresie do naruszenia art. 235² § 1 pkt 2 i 5 k.p.c. w związku z art. 227 k.p.c. w związku z art. 13 ust. 2 k.p.c. mimo, że powyższe dowody były istotne dla rozstrzygnięcia sprawy oraz nie zmierzały do przedłużenia postępowania;

- art. 380 k.p.c. w związku z art. 240 k.p.c. w związku z art. 391 § 2 k.p.c. oraz art. 13 § 2 k.p.c., przez nieuzasadnione nierozpoznanie postanowień niepodlegających zaskarżeniu w drodze zażalenia, a mających wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, to jest postanowień Sądu pierwszej instancji z dnia 25 maja i 22 lipca 2022 r. dotyczących oddalenia (pomięcia) dowodów zgłaszanych przez pracodawcę oraz nieuchylenie lub niedokonanie zmiany tych postanowień;

- art. 382 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c., przez nieuzupełnienie przez Sąd Okręgowy postępowania dowodowego mimo takiej potrzeby, gdyż materiał dowodowy zebrany w postępowaniu w pierwszej instancji był niewystarczający;

- art. 381 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c., przez pominięcie faktów i dowodów podnoszonych przez pracodawcę i błędne uznanie, że strona mogła je powołać w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji;

- art. 224 § 1 k.p.c. oraz art. 15z² ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID- 19 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 13 § 2 k.p.c., przez uznanie, że Sąd pierwszej instancji zasadnie zamknął rozprawę, mimo nieprzeprowadzenia postępowania dowodowego w całości oraz przedwczesne zamknięcie rozprawy przez Sąd drugiej instancji mimo nieprzeprowadzenia postępowania dowodowego w całości;

- art. 232 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. i art. 6 k.c., przez błędne, bezpodstawne, niemające poparcia w stanie faktycznym w sprawie uznanie M.S. i Pana P.Z. za bezrobotnego w rozumieniu przepisów o zatrudnieniu, mimo, że wnioskodawca nie wykazał tych faktów, a to na nim spoczywał ciężar dowodu w tym zakresie, jak również błędne uznanie, że to na pracodawcy spoczywał ciężar ewentualnego wykazania, że doszło do sytuacji faktycznego wykreślenia kogokolwiek z listy członków;

- art. 2 ust. 4 ustawy o związkach zawodowych, przez niewłaściwą wykładnię polegającą na uznaniu, że osoby bezrobotne mogą być członkami związku zawodowego z mocy samej ustawy, nawet w sytuacji, gdy statut danego związku nie przewiduje prawa członkostwa dla osób bezrobotnych;

- art. 2 ust. 4 ustawy o związkach zawodowych w związku z art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy o promocji i zatrudnieniu, przez błędne zastosowanie tego przepisu w

niniejszej sprawie w sytuacji, gdy nie zostało ustalone, że M.S. oraz Pan P.Z. są osobami bezrobotnymi w rozumieniu przepisu, co doprowadziło do błędnego uznania, że wskazane osoby były uprawnione do reprezentowania wnioskodawcy,

- art. 13 pkt 10 ustawy o związkach zawodowych, przez jego błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że brzmienie przepisu nie przesądza o obowiązku ustanowienia przez związek zawodowy w statucie składek członkowskich ani obowiązku opłacania składek członkowskich, jak i że możliwe jest członkostwo w związku zawodowym mimo niedopełnienia wynikającego ze statutu obowiązku opłacania składek;

- art. 10 i art. 13 pkt 5 ustawy o związkach zawodowych przez błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że związek zawodowy swoimi swobodnymi decyzjami lub brakiem tych decyzji może zmieniać zasady członkostwa w związku zawodowym ustalone w statucie, że działania związku zawodowego, w tym dotyczące członkostwa w związku zawodowym, mogą być sprzeczne ze statutem, jak i że możliwe jest członkostwo w związku zawodowym mimo niedopełnienia wynikającego ze statutu obowiązku opłacania składek;

- art. 8 k.p. i art. 5 k.c. w zw. z art. 300 k.p., przez błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że nie narusza zasad współżycia społecznego nieskreślenie z listy członków związku zawodowego mimo, że spełnione były przesłanki tego skreślenia określone w statucie.

Kierując się zgłoszonymi zarzutami, pracodawca domagał się uchylenia zaskarżonego postanowienia oraz poprzedzającego go postanowienia Sądu Rejonowego i odrzucenie wniosku związku zawodowego, a w przypadku uznania, że nie zachodzi nieważność postępowania, uchylenia postanowienia Sądu odwoławczego i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, ewentualnie uchylenia również postanowienia Sądu Rejonowego i przekazania sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji, ewentualnie w przypadku gdyby podstawa naruszenia przepisów postępowania okazała się nieuzasadniona pracodawca wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości oraz orzeczenie co do istoty sprawy przez ustalenie liczebności wnioskodawcy na dzień 31 grudnia 2021 r. zgodnie ze stanem rzeczywistym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności trzeba przesądzić, czy skarga kasacyjna w niniejszej sprawie jest dopuszczalna. Postępowanie zostało uruchomione na skutek zastrzeżenia pracodawcy złożonego w trybie art. 25¹ ust. 7 ustawy o związkach zawodowych, co skłoniło związek zawodowy do wystąpienia na drogę sądową w trybie art. 25¹ ust. 8 ustawy o związkach zawodowych. Celem tego postępowania jest ustalenie liczby członków danej zakładowej organizacji związkowej, co rzutuje na jej status zważywszy na wymóg postawiony w art. 25¹ ust. 1 ustawy o związkach zawodowych. W przepisie (art. 25¹ ust. 8) jednoznacznie stwierdzono, że sąd wydaje orzeczenie w tym przedmiocie w trybie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym. Oznacza to, że dopuszczalność skargi kasacyjnej weryfikowana jest w oparciu o art. 519¹ k.p.c. Przepis ten odmiennie względem przepisów postępowania procesowego limituje dopuszczalność skargi kasacyjnej. Skarga kasacyjna przysługuje bowiem w sprawach z zakresu prawa osobowego, rzeczowego i spadkowego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej (§ 1). Natomiast w sprawach z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli skarga kasacyjna przysługuje tylko w sprawach o przysposobienie oraz o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami, chyba że wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż sto pięćdziesiąt tysięcy złotych (§ 2). W § 2¹ przepisu zadekretowano, że skarga kasacyjna przysługuje także w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką prowadzonych na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. Natomiast zgodnie z § 3 omawianego przepisu w postępowaniu rejestrowym skarga kasacyjna przysługuje jedynie od postanowień sądu drugiej instancji w przedmiocie wpisu lub wykreślenia z rejestru podmiotu podlegającego rejestracji. Mając na uwadze przywołaną regulację, powstaje zatem zasadnicze pytanie, czy sprawa o ustalenie liczby członków danej organizacji związkowej z art. 25¹ ust. 8 ustawy o związkach zawodowych koresponduje z jednym z wymienionych w art. 519¹ k.p.c. rodzajów spraw. Oczywiście jest, że nie należy do kategorii spraw z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli, nie jest również sprawą o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, a

także sprawą toczącą się w postępowaniu rejestrowym. Nie dotyczy też prawa rzeczowego i spadkowego. Pozostaje zatem rozważyć, czy ma status „sprawy z zakresu prawa osobowego” – na co powołuje się w skardze kasacyjnej pracodawca.

W tym miejscu, przed udzieleniem stanowczej odpowiedzi na postawione pytanie, należy zwrócić uwagę na kilka istotnych okoliczności i wskazówek interpretacyjnych. Po pierwsze, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w art. 176 przewiduje, że postępowanie sądowe jest co najmniej dwuinstancyjne, zaś ustrój i właściwość sądów oraz postępowanie przed sądami określają ustawy. Z art. 183 ust. 1 Konstytucji wynika natomiast, że Sąd Najwyższy sprawuje nadzór nad działalnością sądów powszechnych i wojskowych w zakresie orzekania. Rola Sądu Najwyższego doprecyzowana została w art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym. Przepis ten przewiduje, że sprawowanie wymiaru sprawiedliwości przez ten Sąd polega na zapewnieniu zgodności z prawem i jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych i sądów wojskowych przez rozpoznawanie środków odwoławczych oraz podejmowanie uchwał rozstrzygających zagadnienia prawne. Z przywołanych przepisów wynika, że funkcje przypisane Sądowi Najwyższemu znajdują swoje źródło w interesie publicznym. Polega on na potrzebie zapewnienia zgodności z prawem rozstrzygnięć sądów powszechnych oraz konieczności ujednolicania (wyjaśniania) dyskusyjnych zagadnień prawnych. W rezultacie, dopuszczalność skargi kasacyjnej nie może być postrzegana w kategorii indywidualnego prawa do sądu, czy tym bardziej jako swoista trzecia instancji rozpoznawcza. Odczucie to jest tym bardziej widoczne w sprawach, w których co do zasady nie przysługuje droga sądowa. W stosunku do sporów wywodzących się ze zbiorowego prawa pracy droga sądowa otwarta została wyjątkowo, na podstawie wyraźnego upoważnienia normatywnego i tylko w zakresie w nim zastrzeżonym. Zatem, dostępność nadzwyczajnego środka odwoławczego względem tej kategorii spraw nie musi być powszechna.

Po drugie, po analizie art. 519¹ k.p.c. wydaje się oczywiste, że limitacja dostępności skargi kasacyjnej w postępowaniu nieprocesowym dokonana została autonomicznie względem rozwiązania przewidzianego w art. 398² k.p.c. Prawodawca kieruje się innymi kryteriami niż w postępowaniu procesowym.

Po trzecie, tłumacząc zakres pojęciowy rodzajów spraw, do których odwołuje się art. 519¹ k.p.c., należy posługiwać się systematyką i nazewnictwem Kodeksu postępowania cywilnego (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2016 r., I PK 102/15, OSNP 2017 nr 11, poz. 147). Procedura rządzi się własnymi prawami. Do odkodowania znaczenia poszczególnych zwrotów (na przykład terminu „sprawa z zakresu prawa osobowego”) służą przede wszystkim argumenty płynące z regulacji procesowej, a nie materialnoprawnej. Znaczy to tyle, że sprawą z zakresu określonej dziedziny prawa jest sprawa tak kwalifikowana przez przepisy postępowania, a nie sprawa mająca takie właściwości na gruncie prawa materialnego. Wynika to z autonomii prawa procesowego, ale również z konieczności zachowania odpowiedniej precyzji. Podział na sprawy należące do poszczególnych działów prawa, postrzegany z pozycji prawa materialnego nie musi być klarowny. W prawie procesowym jest inaczej, od tej klasyfikacji zależą bowiem uprawnienia i sytuacja prawna strony.

Po czwarte, z systematycznego punktu widzenia wnioszek o ustalenie z art. 25¹ ust. 8 ustawy o związkach zawodowych jest sprawą z zakresu zbiorowego prawa pracy. Poza sytuacjami wyraźnie unormowanymi, droga sądowa dla tej kategorii spraw jest niedopuszczalna (G. Goździewicz: Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20 lipca 2000 r., I PKN 732/99, OSP 2002 nr 7-8, poz. 95; zob. też uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2001 r., III ZP 17/00, z glosami J. Steliny, Państwo i Prawo 2002 nr 7, s. 104-109 i T. Kuczyńskiego, OSP 2002 nr 10, poz. 131).

Po piąte, w Księdze drugiej Kodeksu postępowania cywilnego, dotyczącej postępowania nieprocesowego wyróżniono: sprawy z zakresu prawa osobowego (dział I, tytułu II), sprawy z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej (dział Ia, tytułu II), sprawy z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli (dział II, tytułu II), sprawy z zakresu prawa rzeczowego (dział III, tytułu II), sprawy z zakresu prawa spadkowego (dział IV, tytułu II), sprawy z zakresu przepisów o przedsiębiorstwach państwowych i samorządzie załogo przedsiębiorstwa państwowego (dział IVa, tytułu II), sprawy z zakresu prawa pracy (dział IVb, tytułu II), sprawy depozytowe (dział V, tytułu II) i postępowanie rejestrowe (dział VI, tytułu II).

Zbierając w całość przedstawione racje, staje się jasne, że skarga kasacyjna nie przysługuje w rozpoznawanej sprawie. Wniosek o ustalenie liczby członków zakładowej organizacji związkowej jest sprawą z zakresu prawa pracy, a to oznacza, że zgodnie z art. 519¹ k.p.c. nie przysługuje w takiej sprawie skarga kasacyjna. Uzasadnienie tej konkluzji wymaga przywołania większej ilości argumentów. Zdaniem Sądu Najwyższego, formuła, którą posłużył się ustawodawca w art. 519¹ k.p.c. nawiązuje do systematyki zawartej w tytule II, Księgi drugiej Kodeksu postępowania cywilnego. W tytule tym enumeratywnie wymieniono poszczególne kategorie spraw, przy czym posegregowano je zakresowo, przyporządkowując do określonych działów prawa. Podział ten spełnia dwie funkcje. Po pierwsze, w tytule II umożliwił wprowadzenie regulacji szczegółowych, którymi ma się kierować sąd w trakcie rozpoznawania danej kategorii spraw. W ten sposób osiągnięto elastyczność rozwiązań proceduralnych, dopasowując określone narzędzia do specyfiki danej klasy (aspekt indywidualny). Po drugie, wyróżnienie w tytule II poszczególnych „genre” posłużyło do limitowania rozwiązań ogólnych stosowanych w postępowaniu nieprocesowym (aspekt zbiorczy). Funkcja ta prowadzi do dwóch konkluzji. Po pierwsze, do kategorii spraw z zakresu prawa pracy należą nie tylko sprawy wymienione w art. 691¹⁰ i art. 691¹¹ k.p.c., ale również sprawy z tej dziedziny prawa, które z mocy szczególnego przepisu skierowane zostały do postępowania nieprocesowego. Po drugie, określona sprawa z pozycji art. 519¹ k.p.c. ma charakter jednolity, to znaczy jest kwalifikowana tylko do jednej z rodzajowo zakreślonych kategorii spraw. Znaczy to tyle, że przykładowo wniosek z art. 25¹ ust. 8 ustawy o związkach zawodowych nie może być jednocześnie sprawą z zakresu prawa osobowego i zakresu prawa pracy. Decyduje o tym posłużenie się słowem „prawo”, co skutkuje odwołaniem się jego „gałęziowego” podziału, miarodajnego jednak tylko na gruncie prawa procesowego.

Znając te konkluzje trzeba zwrócić uwagę na jeszcze jeden wątek. Pojęcie „spraw z zakresu prawa pracy” zostało wprowadzone do postępowania nieprocesowego ustawą z dnia 16 maja 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1043), która weszła w życie w dniu 7 września 2019 r. Ustawodawca mimo wyraźnego wyróżnienia nowej kategorii spraw nie znowelizował art. 519¹ k.p.c., a to oznacza, że nie widział

potrzeby udostępnienia w sprawach z zakresu prawa pracy prawa do skargi kasacyjnej. Nie może to dziwić, jeśli weźmie się pod uwagę tematykę tych postępowań. Żądanie ustalenia uprawnienia do otrzymania świadectwa pracy, czy też żądanie sprostowania świadectwa pracy, dotyczą kwestii pobocznych, w których nie przysługuje skarga kasacyjna również w postępowaniu procesowym (art. 398² § 2 k.p.c.). Również ustalenie liczby członków zakładowej organizacji związkowej nie ma doniosłego znaczenia, jeśli weźmie się pod uwagę interes publiczny, którego obrona determinuje dopuszczalność postępowania kasacyjnego.

Nie zmieniając wątku rozważań, należy się zastanowić nad znaczeniem pojęcia „sprawa z zakresu prawa pracy”. Księga druga Kodeksu postępowania cywilnego mimo, że posługuje się tym terminem, nie definiuje go autonomicznie, a to oznacza, że z upoważnienia zawartego w art. 13 § 2 k.p.c., wyjaśnienia należy poszukiwać w przepisach o procesie - w szczególności w przepisie definicyjnym zawartym w art. 476 § 1 k.p.c. Odwołując się do klasyfikacji zawartej w pkt 2 tego paragrafu, może się wydawać, że omawiany wniosek zalicza się do roszczeń z innych stosunków prawnych, do których z mocy odrębnych przepisów stosuje się przepisy prawa pracy. Na przeszkodzie tego rodzaju rozumowania leży jednak to, że uzupełnienie definicji spraw z zakresu prawa pracy (do których stosuje się postępowanie odrębne z działu III, tytułu VII, księgi pierwszej Kodeksu postępowania cywilnego) obejmuje roszczenia z innych stosunków prawnych, jednak tylko takich, które mają charakter cywilnoprawny (zobowiązaniowy). Mianem tym nie można natomiast obdarzyć stosunku organizacyjnego czy administracyjnoprawnego. Oznacza to, że spór wywołany wnioskiem z art. 25¹ ust. 8 ustawy o związkach zawodowych należy traktować jako sprawę ze stosunków z zakresu prawa pracy, w rozumieniu art. 1 k.p.c., do której z mocy wyraźnego odesłania zastosowanie mają przepisy regulujące postępowanie nieprocesowe. Na gruncie postępowania nieprocesowego sprawa taka posiada status sprawy z zakresu prawa pracy.

Pracodawca uzasadnia dopuszczalność skargi kasacyjnej tym, że dotyczy ona sprawy „z zakresu prawa osobowego”. Wskazuje, że dotyczy ona statusu wnioskodawcy, a nadto powołuje się na analogiczne rozstrzygnięcie dotyczące fundacji (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2011 r., I CZ 21/11,

LEX nr 795135). Rozumowanie to nie jest prawidłowe. Należy przypomnieć, że odwoływanie się do analogii jest zawodne. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2011 r. dotyczyło sprawy, w której rozważana była zgodność działania fundacji z przepisami prawa i statutem oraz celem, w jakim fundacja została ustanowiona. Inicjatorem takiego postępowania jest właściwy minister lub starosta, a konsekwencją nawet zawieszenie zarządu fundacji i wyznaczenie zarządcy przymusowego. W tym kontekście Sąd Najwyższy zauważył, że wskazane postępowanie nadzorcze w zasadniczy sposób dotyka fundacji jako osoby prawnej, może bowiem doprowadzić do zawieszenia jej statutowego organu i wyznaczenia zarządcy przymusowego, a nawet wpłynąć na samą istotę bytu prawnego fundacji. Przytoczone argumenty przemawiają na rzecz tezy, że sprawy wyłaniające się na tle nadzoru nad działalnością fundacji wyposażonych w osobowość prawną są sprawami z zakresu prawa osobowego w rozumieniu art. 519¹ § 1 k.p.c.

Wniosek z art. 25¹ ust. 8 ustawy o związkach zawodowych nie generuje takich konsekwencji. Zmierza tylko do zweryfikowania czy określona część związku zawodowego posiada u konkretnego pracodawcy status zakładowej organizacji związkowej. Znaczy to tyle, że omawiane rozstrzygnięcie nie dotyka podmiotowości osoby prawnej, jaką jest związek zawodowy, jak również zdolności do działania jej organów. Chodzi w nim tylko o potwierdzenie, że dana zakładowa organizacja związkowa ma prawo wchodzić w prawem przewidziane relacje z pracodawcą. Aspekt ten dotyczy zatem kwestii przedmiotowych, a nie podmiotowych. „Osobowość” podmiotowa, jak również zdolność do reprezentacji osoby prawnej nie jest w ramach postępowania z art. 25¹ ust. 8 ustawy o związkach zawodowych badana, a wydane orzeczenie, nie rzutuje na aspekty „osobowe” związku zawodowego. W rezultacie, powoływanie się na postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2011 r. jest nieuprawnione.

Wskazane „przedmiotowe” właściwości sprawy z art. 25¹ ust. 8 ustawy o związkach zawodowych przekonują za jej zakwalifikowaniem do kategorii spraw z zakresu prawa pracy. Staje się to jasne, jeśli weźmie się pod uwagę wskazany w art. 26 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych zakres działania zakładowej organizacji związkowej. Sprowadza się on w szczególności do zajmowania

stanowiska w indywidualnych sprawach pracowniczych, a także stanowiska wobec pracodawcy lub organu samorządu załogi w sprawach dotyczących zbiorowych interesów i praw osób wykonujących pracę zarobkową, sprawowania kontroli nad przestrzeganiem w zakładzie pracy przepisów prawa pracy, a w szczególności przepisów oraz zasad bezpieczeństwa i higieny pracy, kierowania działalnością społecznej inspekcji pracy i współdziałanie z państwową inspekcją pracy. Wskazane uprawnienia są ściśle powiązane z realizacją umów o pracę. Zakładowa organizacja związkowa nie jest wprawdzie stroną stosunku pracy, występuje jednak jako podmiot „trzeci”, który ma możliwość oddziaływania w „indywidualnych sprawach pracowniczych”, jak również w „sprawach zbiorowych”. Określone w ustawie o związkach zawodowych funkcje przypisane zakładowej organizacji związkowej należy powiązać z wnioskiem z art. 25¹ ust. 8 ustawy. Zabieg ten nie pozostawia wątpliwości, że jego istotą pozostaje możliwość korzystania ze statusu zakładowej organizacji związkowej, a zatem aktywnego uczestniczenia w działaniach, których źródłem są przepisy prawa pracy. „Koloryt” ten jednoznacznie ustawia wniosek z art. 25¹ ust. 8 ustawy o związkach zawodowych jako sprawę z zakresu prawa pracy, a nie jako sprawę z zakresu prawa osobowego.

Konkluzja ta oznacza, że rozpoznawana sprawa nie została wymieniona w art. 519¹ k.p.c., a zatem pracodawcy nie przysługuje skarga kasacyjna. Dlatego, na podstawie art. 398⁶ § 3 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji. Rozstrzygnięcie to sprawia, że bezprzedmiotowe staje się roztrząsanie zgłoszonych podstaw skargi kasacyjnej. Nie mniej, wyłącznie w celach edukacyjnych Sąd Najwyższy widzi potrzebę zgłoszenia kilku uwag.

Po pierwsze, w sprawie nie doszło do nieważności postępowania. Skarżący konsekwentnie ignoruje, że podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.), a Sąd Najwyższy związany jest ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Ma to znaczenie, jeśli weźmie się pod uwagę, że Sąd odwoławczy jednoznacznie przesądził, że M.S. i P.Z. są osobami bezrobotnymi. Ustalenie to - którym Sąd Najwyższy jest związany - przesądza, że zgodnie z art. 2 ust. 4 ustawy o związkach zawodowych zachowali oni po rozwiązaniu umowy o pracę prawo przynależności do związku zawodowego.

Analiza art. 2 ust. 4 ustawy nie pozostawia wątpliwości, że skutek ten działa *ex lege*, bez konieczności wprowadzania stosownego postanowienia do statutu związku zawodowego. Użyte w tym przepisie określenie „w przypadkach i na warunkach określonych statutami związków” dotyczy wyłącznie osób, które nie są zatrudnione, posiadają status bezrobotnego i zamierzają wstąpić do związku zawodowego. Nie odnosi się natomiast to osób, które w trakcie trwania stosunku pracy były członkami związku zawodowego i przestały być pracownikami. W rezultacie gołosłowne jest twierdzenie pracodawcy mające uzasadnić zarzut naruszenia art. 379 pkt 2 k.p.c. w związku z art. 67 § 1 k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c. oraz w związku z art. 13 § 2 k.p.c., a także art. 199 § 1 pkt 3 k.p.c. w związku z art. 67 § 1 k.p.c. oraz w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c., jak również art. 386 § 3 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. Chybione są również zarzuty naruszenia art. 385 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c., a także art. 67 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. oraz w związku z art. 13 § 2 k.p.c.

Po drugie, po raz kolejny trzeba podkreślić, że postępowanie kasacyjne nie jest „trzecią instancją”, a zatem zostało ograniczone do badania legalności rozstrzygnięcia, a w rezultacie podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.). W rezultacie, Sąd Najwyższy związany jest ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Wyjaśnia to, że zarzuty mające polegać na „nieustaleniu przez Sąd faktów istotnych dla rozstrzygnięcia”, czy „przyjęciu za własną oczywiście nieprawidłowej oceny dowodów dokonanej przez Sąd pierwszej instancji”, a odwołujące się do art. 227 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. lub art. 227 k.p.c. w związku z art. 233 k.p.c. w związku z art. 391 § 2 k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c. – w postępowaniu kasacyjnym nie są nośne. Z tych samych powodów Sąd odwoławczy nie mógł naruszyć art. 224 § 1 k.p.c. oraz art. 15zzs² ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 13 § 2 k.p.c.

Pracodawca wskazując na naruszenie art. 227 k.p.c. w związku z art. 235² § 1 pkt 2 i 5 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. oraz naruszenie art. 380 k.p.c. w związku z art. 240 k.p.c. w związku z art. 391 § 2 k.p.c. oraz art. 13 § 2 k.p.c., a

także art. 382 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. oraz art. 381 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. nie dostrzegł, że skarga kasacyjna wnoszona jest nie w sprawie, ale od orzeczenia sądu odwoławczego, a zatem przedmiotem oceny pozostają działania i rozstrzygnięcie sądu drugiej instancji. Skoro Sąd odwoławczy nie przeprowadzał postępowania dowodowego, to nie mógł uchybić art. 235² § 1 pkt 2 i 5 k.p.c. Nie jest prawdą, że Sąd Okręgowy nie rozpoznał postanowień dowodowych Sądu Rejonowego. W uzasadnieniu wskazał dlaczego uważa, że Sąd pierwszej instancji postąpił trafnie. Kontestowanie tego stanowiska przez pracodawcę nie świadczy o uchybieniu art. 380 k.p.c. w związku z art. 240 k.p.c. w związku z art. 391 § 2 k.p.c. oraz art. 13 § 2 k.p.c. Natomiast, w ramach art. 382 k.p.c. nie można sądowi postawić zarzutu nieuzupełnienia postępowania dowodowego. Sąd odwoławczy miał również prawo pominąć wnioski dowodowe, które strona mogła zgłosić w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji.

Po trzecie, Sąd odwoławczy uznając, że M.S. i P.Z. posiadają status bezrobotnego nie kierował się rozkładem ciężaru dowodu. Wskazał jedynie, że okoliczność ta nie była kwestionowana przez apelującego (pracodawcę), a zatem została uznana za przyznaną w rozumieniu art. 230 k.p.c. Oznacza to, że powoływanie się na naruszenie art. 232 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. i art. 6 k.c. nie jest trafione. Powoduje to również, że niezasadny jest zarzut odwołujący się do art. 2 ust. 4 ustawy o związkach zawodowych w związku z art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy o promocji i zatrudnieniu.

Po czwarte, Sąd Najwyższy wyjaśnił już, że osoby bezrobotne (które wcześniej były zatrudnione i należały do związku zawodowego) mogą być członkami związku zawodowego z mocy samej ustawy, nawet w sytuacji, gdy statut danego związku nie przewiduje prawa członkostwa dla osób bezrobotnych. Nie doszło zatem do naruszenia art. 2 ust. 4 ustawy o związkach zawodowych.

Po piąte, z treści art. 13 pkt 10 ustawy o związkach zawodowych wynika tylko, że statut związku zawodowego określa źródła finansowania działalności związku oraz sposób ustanawiania składek członkowskich. Postanowienie to nie daje podstaw do twierdzenia, po pierwsze, że związek zawodowy ma obowiązek uregulować tą kwestię w statucie, po drugie, że każdy związek zawodowy ma obowiązek wprowadzić składki członkowskie i po trzecie, że ich nieuiszczanie

skutkuje utratą członkostwa w związku. Staje się to zrozumiałe, jeśli uwzględni się, że zgodnie z art. 1 ust. 1 i 2 ustawy związek zawodowy jest dobrowolną i samorządną organizacją ludzi pracy oraz, że jest niezależny w swojej działalności statutowej od pracodawców, administracji państwowej i samorządu terytorialnego oraz od innych organizacji. Z tej pozycji całkowicie niezrozumiała pozostaje podstawa skargi kasacyjnej odwołująca się do art. 10 i art. 13 pkt 5 ustawy o związkach zawodowych.

Po szóste, skoro skreślenie z listy członków związku zawodowego z racji niepłacenia składek uzależnione było – co ustalił Sąd odwoławczy – od decyzji zarządu, to brak takiej decyzji nie może być traktowany jako naruszenie zasad współżycia społecznego. Sąd Najwyższy nie znajduje zasady regulującej relacje zachodzące w społeczeństwie, której związek zawodowy w tym wypadku mógłby uchybić. Znaczy to tyle, że również nie doszło do naruszenia art. 8 k.p. i art. 5 k.c. w zw. z art. 300 k.p.

Przeprowadzone rozważania prowadzą do jednoznacznego wniosku, że skarga kasacyjna nie jest uzasadniona. Gdyby nie podlegała odrzuceniu, to i tak należałoby ją oddalić.

[SOP]

[r.g.]